

FILM ÉS KÉPZŐMŰVÉSZET

A PANNÓNIA FILMSTÚDIÓ JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA

A fennállásának huszadik évfordulóját ünneplő Pannónia Filmstúdió köszönti önmagát és híveit ezzel a kiállítással, amelyet a munkatársai által készített animációs filmek tervei-

ből, műhelyrajzaiból és bábfiguráiból állított össze a Műcsarnok termében; némiképp tán azt is jelezve gesztusával, hogy nem „csak filmeket”, de képzőművészeti alkotásokat is lát

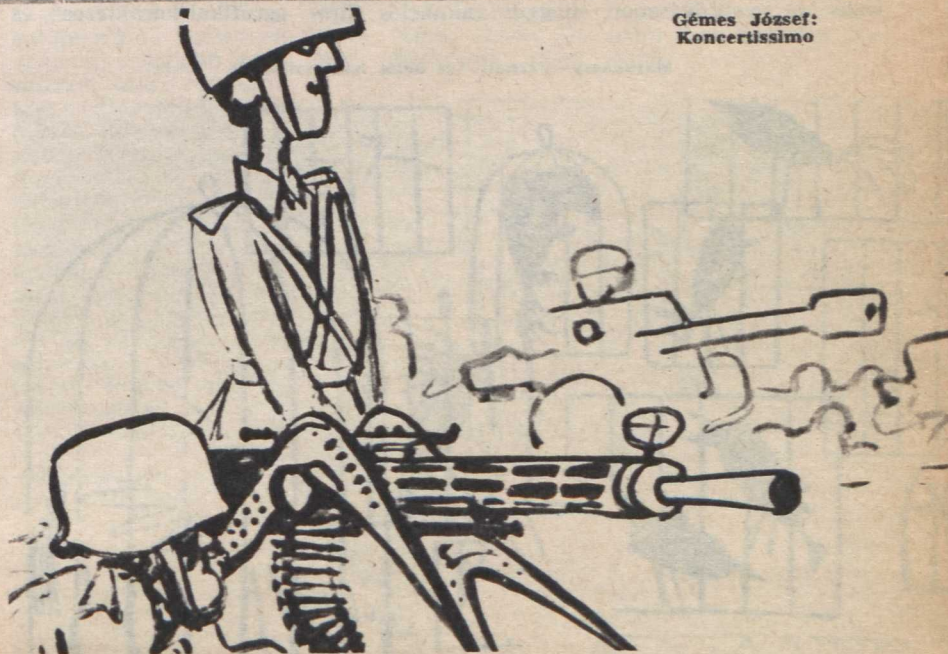
az elmúlt két évtized során falai között született művekben.

S igazat kell adnunk a stúdiónak és a tárlat rendezőinek. Hisz az animációs filmek világa valóban nehezen választható el a képzőművészet produkcióitól, annak ellenére, hogy a film, mint mozgókép, azaz cselekménnyel, zenével és — néha — beszéddel is operáló műfaj, kétségkívül különbözik az „állókép” keretei között megmaradni kénytelen hagyományos képzőművészeti kompozícióktól. Az egyik, s nem éppen a legjelentéktelenebb összetevője azonban a műfaj alkotásainak kétségkívül a képzőművészet formarendje. Hiszen a filmek vizuális alapját jelentő rajzok és a plasztikus kompozícióként épített

Nepp József: Öt perc gyilkosság

Gémes József: Koncertissimo

művészet elég erős ahhoz, hogy e szerény megjegyzéseknél erősebb bírálatot is „kibirjon”, nem beszélve arról, hogy művészi színvonalra szinte meg is követeli a problémák vizsgálatát, éppen az előrelépés érdekében.

A kiállítás képzőművészeti jellegét kihasználva — s eltekintve időrendjétől — tehát nem a szokásos úton haladunk most végig, a *Kiskakas gyémánt félkrajcárját* választva kiindulópontul; annak ellenére, hogy ez a film — Macskássy Gyula és a magyar animációs filmművészet legelső műve — végeredményben valóban maga „az ő” a hazai animációs filmek között, hanem a stílusok szempontjából nézzük meg a kiállítást és animációs filmművészetünk általa reprezentált alkotásait. A kategóriák léptéke és határa ugyan ilyenformán óhatatlanul más lesz, mint a történet menetében, s köreiben két főrészt, a „grafikai-karakteres” és

bábfigurák vitathatatlanul legalább olyan mértékben kénytelenek engedelmessé a képzőművészet törvényeinek, mint a filmnyelv szabályainak.

Persze a két dolog csak elméletileg választható el egymástól. Egyik sem vizsgálható külön, s a képzőművészeti szempontú megközelítés a filmnyelv szabályainak figyelembevétele nélkül ugyanúgy vakvágányra vezethet, mint a „csak filmes” dolgokra való koncentrálás, a vetítövásznon

megjelenő képek képzőművészeti kompozíciójának teljes figyelmen kívül hagyásával.

Ám ha a Pannónia Filmstúdió jónak látta, hogy képzőművészeti kiállításként interpretálja munkatársainak kompozícióit, mi sem láthatjuk akadályát annak, hogy annak megfelelően elemezzük őket — némiképp eltérő eredménnyel, mint az eddigi kritikákban történt.

Megjegyzéseinkkel azonban nem ünnepet akarunk rontani; hiszen a magyar animációs film-

Macskássy—Várnai: Tíz deka halhatatlanság

Macskássy—Várnai: 1, 2, 3...

a „festői-költői” törekvéseket kell megkülönböztetnünk. (A bábfilmek e szempontból is más kategóriába tartoznak, s dolgaikra ilyenformán csak később keríthetünk sort.)

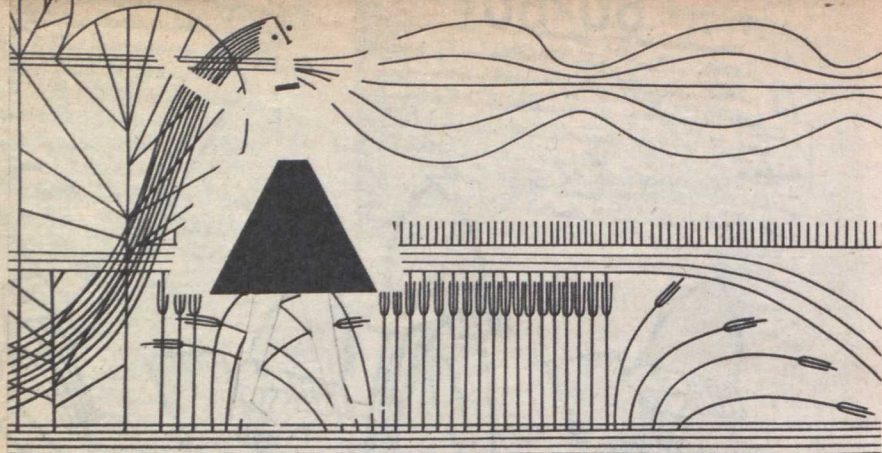
Nos, ezen az úton haladva végig, a „grafikus” filmek csoportjáról több jót, mint rosszat mondhatunk. E kategóriában dolgozó rendezőink és figuratervezőink ugyanis szinte a kezdetektől fogva biztos stílusérzékkel haladnak útjukon; a legjobb módszereket választván munkájuk folytatásához; a művek karakter-sztorijaihoz karakterfigurákat teremtettek, egy-egy jellemvonás, egy-egy probléma vizuális megfogalmazásaként fogván fel műveik „hőseit”. (Új terveik ugyan — s itt főként az „egész estét betöltő” Gusztáv-filmre gondolok — némi kétséget ébresztenek önkontrolljuk iránt — hiszen egy karikatúrára nem

lehet a neki megfelelő etűdnyi megjelenés helyett egy egész „nagyfilm” szellemi terhét róni.) Várnai György és Macskássy Gyula 1—2—3... című filmje mindezenre ugyanúgy a filmkarakter és a rajzstílus szerencsés találkozásának köszönheti sikerét, mint a szerzőpár bármelyik későbbi alkotása a *10 deka halhatatlanság*-tól a *Nagyember* gyilkos szatirájáig. Vagy említhettük volna Nepp József *Öt perc gyilkosság* című

„sűrített krimijét”, s — hogy a tartalmilag ellenkező végletől is szóljunk — Szabó Sipos Tamás publicisztikus töltesű „mechanizmus-sorozatát”. És folytathatnánk a sort, az édeskés „Disney-stílus” után született filmek bármelyikével, hisz szerencsénk van — a magyar animációs filmstílus Disney „virágkora” után született, s így első lépései után rögvést túlélhetett a meggyökerezésnek már képtelen hatáson.

Nepp József: *Öt perc gyilkosság*

Richly Zsolt: Szvit

Nepp József: Öt perc gyilkosság

A „költői-festői” filmek körei már több nehézséget okoznak, annak ellenére, hogy sikereik füstje tán el is fedí problémáikat; s ilyenformán nem túl „népszerű” feladat rájuk emlékeztetnünk. Pedig ezek a művek, mindennek ellenére, még nem lelték meg saját hangjukat. Stílusuk — képzőművészeti szempontból értendő kompozíciós rendjük — még nem alakult, nem kristályosodott ki a követel-

mények koordinátái köré; meglehetősen sok bennük az utánérzés, a „filmes” eszközökkel elmosott törés, modorosság, probléma.

Reisenbüchler Sándor — egyébként méltán népszerű, s valóban tehetséges — művei, a *Nap és a Hold elrablása*, és az *Amikor én még kis srác voltam*, éppen nyelvük képzőművészeti karakterének tisztázatlanságaival kelthetnek zavart. Formaviláguk ugyanis még nem a stílus, csak a modor elemeiből épült fel, látványos megoldásaik kétségkívül megejtőek, de nem elég fegyelmeztettek, túl könnyűek, s túl sok bennük a még megemésztetlen hatás — Mirótól a népművészetig. Reisenbüchler műveinek említett problémáit azonban máris feloldja a filmnyelv tökéletes ismerete és alkalmazása, s ha filmstílusa mellé rajzstílusát is megleti, vagy egyéniségével ekvivalens rajzolóra, figuratervezőre tesz szert, erős egyénisége kétségkívül animációs filmművészetünk fejlődésének fontos mozgató-ereje lehet.

Kovásznai György és Korniss Dezső *Egy festő naplója* című filmje épp ellenkezőleg — képzőművészeti anyagának tökéletességével hat és teremti meg önmaga „légkörét”. Hisz a színnek változása, a formák vibráló egymásba-folyása annak ellenére köti le benne figyelmünket, hogy az egész mű nem különösebben „filmszerű” kompozíció, alig több, mint Korniss illumináció-sorozatának karakteresen összeállított fotogrammja.

Richly Zsolt vizsgafilmje, a József Attila versére készített *Indiában* után karakteresebb grafikai nyelvvel kísérletezik új filmjeiben, a *Szvit*-ben és a *Pávában*. A filmre transzponált versillusztráció azonban, amellyel kísérletezni látszik, még mindig problematikusnak tűnik.

A bábfilmek csoportja végeredményben Foky Ottó tehetségére és hatására építi lehetőségeit, nem csalódván e játékos figurák mindig biztos poént jelentő megjelenésében.

HORVÁTH GYÖRGY